

Sygn. akt III CSK 118/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Zakładów Metalowych „M.(...)” S.A. w S.
przeciwko P. O., A. B., M. A. i A. B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 12 marca 2010 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych P. O. i A. B.

oraz skargi kasacyjnej pozwanego A. B.

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 9 grudnia 2008 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi
Apelacyjnemu, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny, rozpoznając sprawę po raz drugi, częściowo uwzględnił apelację pozwanych P. O., A. B. i A. B. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 12 czerwca 2008 r. i zasądził solidarnie od wszystkich pozwanych na rzecz Zakładów Metalowych „M.(...)” Spółki Akcyjnej w S. kwotę 66 473,80 zł z ustawowymi odsetkami w stosunku do P. O. od 19 października 2004 r., A. B. od dnia 23 października 2004 r., M. A. od 1 listopada 2004 r. i od A. B. od 30 listopada 2004 r., a w pozostałej części apelację oddalił.

Rozstrzygnięcie to oparł na następujących ustaleniach Sądu Okręgowego, które uznał za własne:

Prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 12 listopada 2003 r. Sąd Okręgowy w K. nakazał Spółce „B.(...)”, żeby zapłaciła Zakładom Metalowym „M.(...)” Spółce Akcyjnej w S. w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu kwotę 66 473,80 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 64 656 zł od 15 kwietnia 2003 r., od 610 zł od 15 maja 2003 r., od 1 207,80 zł od 25 czerwca 2003 r. oraz 4 762 zł tytułem kosztów procesu. Postanowieniem z dnia 24 września 2004 r. umorzone zostało, zainicjowane przez powódkę, postępowanie egzekucyjne, wobec bezskuteczności egzekucji. Powódka poniosła koszty związane z postępowaniem klauzulowym w wysokości 84 zł i postępowaniem egzekucyjnym 72,80 zł. Pozwani pełnili w Spółce „B.(...)” funkcje członków zarządu, z tym że P. O. od 20 stycznia 2002 r. do 26 czerwca 2006 r., A. B. od 24 kwietnia 2003 r. do 8 września 2003 r., A. B. od 24 kwietnia 2003 r. do 23 czerwca 2004 r. i M. A. od 8 września 2003 r. W dniu 6 marca 2002 r. Centrum Zaopatrzenia C.(...) w B., będąca wierzycielem Spółki „B.(...)” w zakresie kwoty 31 720 zł, złożyła wniosek o ogłoszenie jej upadłości.

Reprezentujący Spółkę „B.(...)” członkowie zarządu domagali się oddalenia wniosku, podając że zobowiązania są regulowane, zaś to względem spółki jawnej nie zostało spełnione, ponieważ dostarczone urządzenia są niesprawne i nie można ich używać. Nie zmienili swojego stanowiska, nawet po uzyskaniu wiadomości w 2003 r., że sytuacja Spółki uległa pogorszeniu. Nie wykonali zarządzenia Sądu o przedstawienie listy wierzycieli, wysokości ich wierzytelności i innych danych, doprowadzili do zagubienia ksiąg handlowych. Postanowieniem z dnia 16 listopada 2004 r. wniosek o ogłoszenie upadłości został oddalony z uwagi na ustalenie, że majątek Spółki nie wystarczy nawet na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego. W dacie

zgłaszania wniosku aktywa Spółki obejmowały 3 054 016,94 zł, a zobowiązania ogółem 2 543 841 zł. Naczelnik Urzędu Skarbowego w K. dokonał zajęcia rachunku bankowego Spółki na podstawie administracyjnych tytułów wykonawczych w dniu 17 lipca 2003 r., ale nie było na nim środków. Przedstawiciele Spółki zwracali się do jej dłużników o niedokonywanie wpłat na rachunek bankowy, żeby uchronić je od zajęcia. W dniu 26 listopada 2003 r. Spółka „B.(...)” złożyła wniosek do Sądu Rejonowego w K. o otwarcie postępowania naprawczego, przedstawiając dokumentację księgową wskazującą na to, że suma zobowiązań wynosi 2 178 183 zł, podczas gdy na dzień 31 marca 2003 r. była to kwota 1 366 720 zł.

Sąd Apelacyjny uznał, że nie było podstaw do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w 2002 r., natomiast do trwałego zaprzestania płacenia długów doszło z końcem pierwszego kwartału 2003 r. Suma zadłużenia ustalona została na podstawie dokumentacji przedstawionej przez Spółkę w postępowaniu naprawczym, do której wliczono również zadłużenie względem powódki, które w odniesieniu do kwot 610 zł i 1207,80 zł stało się wymagalne w drugim kwartale 2003 r. Nie został podzielony zarzut pozwanych, że wszczęcie postępowania upadłościowego przez jednego z wierzycieli zwalnia ich od odpowiedzialności, skoro nie mogli w jego toku złożyć drugiego wniosku, ponieważ ich działania w tej sprawie wskazują, że żądania nie popierali. Domagali się oddalenia wniosku jeszcze w dniu 9 września 2003 r., nie przedstawili wymaganej dokumentacji ani właściwej argumentacji, której nie był w stanie powołać wierzyciel. Wobec tego uniemożliwili dokonanie merytorycznej oceny wniosku. Odpowiedzialność za zadłużenie Spółki ponoszą wszyscy pozwani, ponieważ obowiązek zajęcia właściwego stanowiska w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości dotyczył każdego z nich, a należało tego dokonać po pierwszym kwartale 2003 r. Żądanie powódki spełnia przesłanki z art. 299 § 1 k.s.h., z tym że jeśli chodzi o odsetki od pretensji głównej, to należały się za okres od dnia wynikającego ze skierowanego do każdego pozwanego wezwania (art. 455 k.c. i art. 481 § 1 i 2 k.c.), ponieważ powódka nie wykazała, żeby zobowiązanie pozwanych w tym zakresie powstało we wcześniejszym czasie. Wymagało to zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji, także w stosunku do pozwanego M. A., który wyroku nie zaskarżył.

Pozwani P. O., A. B. i A. B. oparli skargi kasacyjne na obu przewidzianych art. 398³ § 1 k.p.c. podstawach. Zarzucili, że kwestionowany wyrok narusza prawo materialne przez błędną wykładnię art. 299 § 2 k.s.h., polegającą na nieuwzględnieniu, że w związku z art. 199 § 1 pkt 2 i art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 68 prawa upadłościowego

członek zarządu nie mógł złożyć wniosku o ogłoszenie upadłości Spółki, skoro we wcześniejszym czasie dokonał tego jeden z wierzycieli i postępowanie było w toku. Niewłaściwie Sąd Apelacyjny zastosował art. 9 § 1 i 2 prawa upadłościowego, przyjmując że podmiot, którego dotyczy postępowanie o ogłoszenie upadłości miał obowiązek składać listę wierzycieli. Z naruszeniem art. 328 § 2 k.p.c. wiążą brak wyjaśnienia z czego wynika nałożony na pozwanych obowiązek zajęcia stanowiska w postępowaniu o ogłoszenie upadłości przez przyłączenie się do wniosku wierzyciela zgłaszającego takie żądanie. Wnieśli o dokonanie zmiany wyroku w całości i oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie go i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W obu przypadkach z przyznaniem im zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności wymaga rozważenia zarzut podniesiony w ramach drugiej podstawy kasacyjnej, który nie był uzasadniony. Prawidłowe powołanie się na braki uzasadnienia zaskarżonego wyroku wymagało wskazania na związek z art. 391 § 1 k.p.c., skoro chodzi o motywy Sądu drugiej instancji. Niezależnie od tego utrwalony jest w orzecznictwie dotyczącym tego zagadnienia pogląd, że sporządzenie uzasadnienia nie w pełni odpowiadającego wymogom przewidzianym art. 328 § 2 k.p.c. tylko wyjątkowo może być usprawiedliwioną podstawą zaskarżenia, jeśli zawarte w nim motywy nie pozwalają na dokonanie kontroli kasacyjnej zaskarżonego orzeczenia. Dopiero wówczas uchybienie art. 328 § 2 k.p.c. może być uznane za mające wpływ na wynik sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2002 r. II CKN 1368/00, niepubl. oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2003 r. I CKN 65/01, niepubl., z dnia 18 marca 2003 r. IV CKN 1862/00, niepubl., z dnia 17 marca 2006 r. I CSK 63/05, niepubl. i z dnia 4 stycznia 2007 r. V CSK 364/06, niepubl.). Takiej wadliwości uzasadnienia nie można przypisać temu sporządzonemu w rozpoznawanej sprawie. Sąd Apelacyjny, dokonując wykładni art. 299 k.s.h. stwierdził, że obowiązkiem pozwanych, w celu uwolnienia się od odpowiedzialności, było wykazanie, że dokonali zmiany stanowiska ze sprzeciwiającego się ogłoszeniu upadłości na przyłączenie się do wniosku wierzyciela z chwilą stwierdzenia, że zaistniały podstawy do uwzględnienia go. Wyraził zatem swoje zapatrywanie i możliwe jest dokonanie oceny jego prawidłowości.

Nie było podstaw do powoływania się na naruszenie, nawet w związku z art. 299 § 2 k.s.h., przepisu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., skoro Sąd Apelacyjny jednoznacznie stwierdził, że nie można było inicjować kolejnego

postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości, ponieważ nie zostało zakończone to wcześniej wszczęte przez wymienionego wierzyciela.

Pozbawiony skuteczności jest zarzut naruszenia przez art. 9 § 1 i 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm. - dalej pr. upadł.). Przepis ten określa wymogi formalne wniosku o ogłoszenie upadłości (§ 1), a w odniesieniu do wniosku dłużnika przewiduje dodatkowe warunki (§ 2), których nie mógłby spełnić wierzyciel. Nie mógł być zatem zastosowany przez Sąd odwoławczy, a tym samym nie doszło do wadliwej jego wykładni. Krytyka działania reprezentujących Spółkę „ B.(...)” członków zarządu związana była z postępowaniem prowadzonym przez Sąd Rejonowy i dotyczyła braku współpracy oraz należyście starannego działania w celu wyjaśnienia istotnych dla rozpoznania wniosku kwestii, z tym łączyło się wezwanie do złożenia listy wierzycieli oraz innych danych.

Niewątpliwie doszło natomiast do naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisu art. 299 § 2 k.s.h. Uregulowanie to przewiduje trzy sytuacje, których wykazanie przez członka zarządu spółki może uwolnić go od odpowiedzialności względem niezaspokojonego wierzyciela spółki. Dla uzyskania tego rezultatu wystarczy wykazanie jednej sytuacji. Może to nastąpić, jeśli członek zarządu wykaże, że we właściwym czasie doszło do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki albo wszczęto postępowanie układowe albo wykaże, że nawet jeśli nie doszło do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki lub wszczęcia postępowania układowego, to nie ponosi on winy związanej z niezłożeniem takich żądań albo wykaże, że nawet jeśli nie doszło do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki lub wszczęcia postępowania układowego, to wierzyciel nie poniósł z tego tytułu szkody. Członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie musi wykazać, że to on wystąpił z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Może powoływać się na zgłoszony we właściwym czasie wniosek innego członka, a nawet wierzyciela spółki. Wskazuje na to treść omawianego przepisu „doszło do złożenia wniosku”, a zatem niekoniecznie przez pozwanego członka zarządu. W każdym jednak razie niezgłoszenie wniosku uzasadnia odpowiedzialność członka zarządu. Pogląd taki wyrażony został w doktrynie i jest aprobowany w orzecznictwie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r. III CSK 364/07, niepubl.). Przewidziana art. 299 § 1 k.s.h. odpowiedzialność członków zarządu obejmuje zobowiązania spółki istniejące w chwili powstania przesłanek do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jak też zobowiązania powstałe dopiero po spełnieniu się tych

przesłanek (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2003 r. III CZP 75/03, OSNC 2005/1/3). W rozpoznawanej sprawie zaszła pierwsza z powołanych sytuacji wyłączających odpowiedzialność, skoro wniosek o ogłoszenie upadłości złożył jeden z wierzycieli Spółki „B.(...)”. Postępowanie sądowe w tym przedmiocie było prowadzone w czasie właściwym do dokonania tego. Wadliwość wykładni Sądu Apelacyjnego polega na błędnym uznaniu, że do zwolnienia pozwanych od odpowiedzialności uregulowanej art. 299 § 1 k.s.h. nie wystarczy złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, ponieważ powinni byli przyłączyć się do tego żądania, po stwierdzeniu, że spełniły się przesłanki (kwiecień 2003 r.) i wykazywać wymaganą staranność w celu ustalenia podstaw do jego właściwej oceny. Prowadzi to do nałożenia na członków zarządu dodatkowych obowiązków, których nie przewiduje art. 299 § 2 k.s.h. Wymóg zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie przewidzianym art. 5 pr. upadł, związany jest z ochroną wierzycieli przed unikaniem przez dłużnika wykonania zobowiązania albo preferencyjnego traktowania niektórych tylko wierzycieli. W postępowaniu sądowym mogą być podjęte czynności mające na celu zabezpieczenie majątku dłużnika, nawet wbrew jego woli. Wobec tego nie ma znaczenia jakie było jego stanowisko w odniesieniu do zgłoszonego żądania. Z kolei podejmowanie przez dłużnika czynności mających na celu uniemożliwienie zaspokojenia wierzyciela nie jest objęte przesłankami z art. 299 § 2 k.s.h., co jednak nie oznacza braku odpowiedzialności, nawet karnej, jeśli wykazane zostaną ustawowo określone przesłanki, co jednak wykracza poza ramy rozpoznawanej sprawy.

Z powyższych względów zaskarżony wyrok należało uchylić w oparciu o art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i przekazać sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego pozostawione zostało końcowemu orzeczeniu na podstawie art. 398²¹ w związku z art. 391 § 1 i art. 108 § 2 k.p.c.